

Bekpulatov Ilxom Uralovich,

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali tayanch doktoranti,

Po‘latov Sarvar Mustafoyevich,

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali dotsenti, q.x.f.f.d. (PhD)

Annotatsiya. Ma'lumki, har qanday qishloq xo'jalik ekinlaridan yuqori va sifatli hosil olish uchun, shu ekinga mos dalani tanlash hamda uning o'ziga xos parvarishlash agrotexnikasini qo'llash juda muhimdir. Shundan kelib chiqqan holda, sedanaga bentonit loyqasi qo'llanilganda, ma'danli o'g'itlar me'yorlariga hamda sug'orish tartibiga bo'lgan talabi o'rganiladi. Ekma sedana - *Nigella Sativa L.* ayiqtovondoshlar-Ranunculaceae oilasiga kiradi. Bir yillik, bo'yi 20-75 sm.ga yetadigan o't o'simlik. Ushbu maqolada sedana to'g'risida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar. Sedana, davo, davolovchi, vitamin, sedana yog'i, mahsulot, o'simliklar biologiyasi.

Аннотация. Известно, что для получения высокого и качественного урожая от любых сельскохозяйственных культур очень важно выбрать поле, подходящее для этой культуры, и использовать специфическую агротехнику ее ухода. Исходя из этого, при внесении бентонитовой суспензии на седану изучена потребность в минеральных удобрениях и порядок полива. Тмина – *Nigella Sativa L.* относится к семейству Лютиковые. Однолетнее травянистое растение 20-75 см высотой. В данной статье представлена информация о тмине.

Ключевые слова. Тмин, лечение, целитель, витамин, масло тмина, продукт, биология растений.

Abstract. It is known that in order to obtain a high and quality harvest from any agricultural crops, it is very important to choose a field suitable for this crop

and to use its specific agrotechnics of maintenance. Based on this, when bentonite slurry is applied to caraway, the requirement for mineral fertilizers and watering procedure is studied. Caraway - Nigella Sativa L. belongs to the Ranunculaceae family. Annual herb, 20-75 sm tall. This article provides information about the caraway.

Keywords. *Caraway, treatment, healer, vitamin, caraway oil, product, plant biology.*

Ekma sedana - Nigella Sativa L. ayiqtovondoshlar-Ranunculaceae oilasiga kiradi. Bir yillik, bo‘yi 20-75 sm.ga yetadigan o‘t o‘simlik. Poyasi shoxlangan, poya va shoxlarinmg uchi yakka holdagi gul bilan tugavdi. Pastki barglari qisqa bandli, yuqoridagilari bandsiz poya va shoxlarida ketma-ket joylashgan. Hamma barglari kengehiziqsimon, to‘mtoq yoki o‘tkir uchli bo‘lakchalarga ikki-uch marta patsimon qirqilgan. Gul kosacha barglari 5 ta, zangori rangli, cho‘ziq yoki tuxumsimon cho‘ziq, uchi to‘mtoq; gultojbargiari 5-8 ta, ikki labli, kosachabarglaridan uch marta kalta. Mevasi - ko‘p urug‘li bargchalardan tashkil topgan to‘p meva. Urug‘i uch qirrali, burishgan, och-qo‘ng‘ir rangli. May-iyunda gullaydi va mevasi yetiladi.

Geografik tarqalishi. O‘rta Osiyo (O‘zbekistonning Toshkent, Namangan va Samarqand viloyatlarida), Rossiyaning Yevropa qismining janubida va Kavkazda ekin ekiladigan yerlarda yovvoyilashgan holda uchraydi. Ekinzorlarda o‘stiriladi. Kimyoviy tarkibi. Yer ustki qismi tarkibida vitamin C, kumarinlar, flavonoidlar (kempferol va kversetin glikozidlari), urug‘ida - 0,46-1,4% efir moyi, steroidlar, triterpen saponinlar, alkaloidlar, xinonlar, kumarinlar, 30,8-4,2% yog‘ va boshqa moddalar bor. Ishlatilishi, Ibn Sino sedana bilan so‘gallami, temiratki, husnbuzar, pes (vitiligo) va boshqa teri kasalliklarini davolagan, shishiami qaytargan, yara va yarali traxomani, ko‘z kataraktasini va boshqa]ami yaxshi qilgan. Urug‘imng qaynatmasi buyrak va siydik qopida tosh boiganida uni tushurish, to‘xtab qolgan hayzni keltirish, gijjalami o‘ldirib tushirish uchun

iste'mol qilinadi, tish og'rig'ida og'iz chayiladi. Xalq tabobatida sedana urug'i siydik va yel haydovchi, gijjalarni organizmdan tushimvchi vosita sifatida hamda yo'tal, astma va sariq kasallikni davolash uchun ishlatiladi.

Sedana o'simligini yetishtirish texnologiyasi Sedana bo'yi 70 sm.gacha boradigan bir yillik o't o'simlik hisoblanadi. Sedana may-iyun oylarida gullaydi, urug'lari iyul-avgust oylarida pishadi. Respublikamizning barcha tuproq sharoitlarida ekib o'stirish mumkin. Uni yumshoq, suv bilan ta'minlangan, yovvoyi o'tlardan tozalangan va oziqa elernentlar bilan yaxshi ta'minlangan yerlarga ekishni tavsiya qilinadi. O'simlik umg'idan ko'payadi. Sedana ekiladigan yerlami kuzda shudgor qilishdan oldin chirigan go'ng va fosfor o'g'iti bilan ozqlantirib 22-25 sm chuqurlikda haydab qo'yiladi. Erta bahorda yerlarni begona o'tlardan tozalanadi. Yerlami tekislash maqsadida uni ikki qatorli borona bilan ishlab va mola bilan tekislab urug' ekishga tayyorlanadi. Uni aprel oyining boshlarida tuproq harorati 18-20 gradus isigarida umg'larni 1-2 sm chuqurlikda va keng qatorlab 60 sm.dan qilib ekiladi. Har gektar yerga 12-15 kg

urug‘ sarflanadi. Urug‘iar ekilgandan so‘ng 14-15 kunda unib chiqadi. Yosh nihollar bahorda bo‘lib turadigan sovuqqa chidamli hisoblanadi. Maysalar unib chiqqandan keyin ulaming oralari yumshatiladi, yovvoyi o‘tlarni tez-tez tozalab turiladi. Vegetatsiya oxirigacha tuproq namligini va havo haroratini hisobga olgan holda 6-8 marta sug‘oriladi. Bahorda hosil bo‘ladigan qatqaloqlar va begona o‘tlarni yo‘qotish uchun borona bilan ko‘ndalangiga ishlanadi. Sedanani vegetatsiya davomida ikki marta oziqlantiriladi. O‘sov davrida gektar hisobiga 30 kg azot va 20 kg kaliy o‘g‘iti berib oziqlantiriladi. Ikkinchi oziqlantirish gullagandan oldin 40 kg azot va 30 kg fosfor berish bilan tugatiladi. O‘simlikni oziqlantirish sug‘orishdan oldin amalga oshiriladi.

Mahsulot tayyorlash. Sedana mevasi pishishiga yaqin qolganda o‘rib olinadi. Uni yaxshilab quritib. yanchib urug‘lari elakdan o‘tkaziladi va quruq joylarda saqlanadi. Uning hosili iyul-avgust oylarida yig‘ib olinadi. Sedana ekilgan maydonning har bir gektaridan 1-1,2 tonna hosil yig‘ib olish mumkin. Shuni aytish kerakki sedanani O‘zbekistonda xushmanzara o‘simlik sifatida ham ekish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ataboeva X.N. “O‘simlikshunoslik” Toshkent, “Mehnat”, 2000. – b. 22.
2. Dala tajribalarini o‘tkazish uslublari – Toshkent. 2007. – b. 180.
3. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. М.: Агропромиздат. 1985. – С. 255.
4. Тюрин И.В. Органические вещества почвы и его роль в плодородии. М.Наука, 1965. – С. 169.
5. Тюрин И.В. Плодородие почв и проблема азота в почвоведение и земледелии. Ограничение вещества его роль в плодородии. –М, Наука, 1965, – С. 320.
6. Чиков П.С. Атлас ареалов и ресурсов лекарственных растений России. М.: «Картография», 1983. – С. 340.

7. Aliqulov S., Rasulov I., Abdullaev F., Nazarmetov X. Dorivor o‘simliklar – xalqimizning tabiiy boyligidir. Academic Research in educational Sciences, volume-3, issue-5. 2022, 984-990 betlar.
8. Allashov B., Jamolov S. Sug‘oriladigan maydonlarda ozuqabop yekinlarni yetishtirish. Fermerlar uchun o‘quv-uslubiy qo‘llanma. Toshkent, 2019-yil. 9-bet.
9. Axmedov Ye., Berdiev Ye. Dorivor o‘simliklarni yetishtirish texnologiyasi fanidan o‘quv qo‘llanma Toshkent, 2017. 25-bet.
10. Ahmedov O‘., Yergashev A., Abzalov A. Dorivor o‘simliklar va ularni o‘stirish texnologiyasi. Toshkent, Ibn Sino nomidagi nashriyot matbaa birlashmasi, 2011. 232-bet.
11. Muhammadiyev B. O‘simliklarni oziqlantirish va zararkunandalardan himoya qilish. ToshDAU Nashriyot tahririyat bo‘limi – 2016, 36-bet.
12. Muhiddinov V., Azizov Sh. Tuproq agrokimyo xaritanomalarining ahamiyati.// O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi.–Toshkent, 2013. №10.– B. 23.
13. Nazarov R. Intensiv texnologiya asosida g‘o‘zani o‘g‘itlash.// O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi. 2014. -№ 4. –B. 9.
14. To‘xtayev B.Y, Maxkamov T.X, To‘laganov A.A, Mamatkarimov A.I, Mahmudov A.V va Allayarov M.O‘. Dorivor va ozuqabop o‘simliklar plantasiyalarini tashkil etish va xom ashyosini tayyorlash bo‘yicha ”Yo‘riqnoma” Toshkent, 2015. - B. 35-137.
15. To‘xtayev B.Y., Allaberdiyev R. Botanika bog‘i – O‘zbekistonda o‘simliklar genofondini saqlash va boyitishga yo‘naltirilgan ilmiy maskan //O‘simliklar introduksiyasi: yutuqlari va istiqbollari. Respublika anjuman materiallari. 2013. B. 10-12.
16. To‘xtayev B.Y., Safarov A.S., Eshonkulov B.I. Buxoro vohasining sho‘r tuproqlarida dorivor o‘simliklar introduksiyasi va xususiyatlari. //O‘simliklar introduksiyasi: muammolari va istiqbollari: Ilmiy-amaliy konferensiyasi materillari. Xiva, 2003. B. 96-98.
17. Dorivor va ozuqabop o‘simliklar plantasiyalarini tashkil etish va xom ashyosini tayyorlash bo‘yicha yo‘riqnoma, Toshkent, 2015, - B. 35-37.